

Sønderjylland 1929.

Af Thade Petersen.

Aarsoversigten for 1929 er i Modsætning til dem for de foregaaende Aar præget af stærkt iøjnefaldende Fattigdom paa Begivenheder i Sønderjylland, hvilket sikkert nok tør tages som et Udtryk for, at den stærke Bølgegang, i Samfundsforholdene, der maatte blive en nødvendig Følge af Restaureringen efter Krigens Ødelæggelser og den Omordning af mange Forhold, Grænseflytningen førte med sig, nu er ved at falde til Ro. Da Oversigterne væsentlig bygger paa de Meddelelser, der gennem Aviserne er trængt ud i Offentligheden og endda har maattet indskrænke sig til kun to af disse, for ikke at gøre Arbejdet uoverkommeligt, kan de jo ikke gøre Krav paa at være udtømmende. Alligevel haaber jeg, at de maa have deres Betydning.

1. Grænseforhold.

Heller ikke i dette Aar har Tyskerne kunnet lade være med at tale om Grænsens Flytning mod Nord, saa tit de fandt Lejlighed til det. Saaledes udtalte Formanden, Rüss, ved et Landkommuneforbundsmøde i Flensborg den ²⁹/₁ Haabet om, at Grænsen maatte blive flyttet igen, og tidligere Regeringspræsident Johannsen talte om »denne vilkaarligt trukne Grænse«. (H. ³⁰/₁). Imidlertid har Grænsen selv kun paaafaldende sjældent og spagfærdigt gjort sig gældende i det offentlige Liv.

En yderst uheldig Spionaffære, i hvilken en dansk Officer, Kaptajn Lembourn fra Tønder, var indviklet, endte med, at han af Rigsretten i Leipzig idømtes 5 Aars Tugthus, (H. ¹⁰/₁*). Færdslen over Grænsen lettedes yderligere ved Indførelsen af Udflugtskort, der kan løses ved Grænseovergangen for 10 Øre. (H. ¹/₇). Kortlægningen af Landsdelen skrider godt fremad, men vil dog tage 6—7 Aar endnu. (H. ¹/₁₁). Megen Undren vakte et Forligsforslag om at yde Tyskland 140,000 Kr. i Erstat-

*) H = Hejmdal 1929, Av. = Flensborg Avis 1929, L = Nordslesvigsk Landbrugs- og Mejeritidende 1929.

ning for den Vandskade, de danske Digebygninger ved Vidaaen volder tyske Grundejere, da Tyskland i Virkeligheden har større Gavn end Skade af det danske Arbejde. (Av. $\frac{28}{8}$, $\frac{4}{9}$). De faldnes Antal opgøres til ca. 6000. (H. $\frac{9}{11}$).

2. Nationalt Liv ved Grænsen.

a) Dansk Syd for Grænsen.

Valget den $\frac{17}{11}$ gav Danskerne Erstatning for en god Del af det Tab, de led i Maj 1928, idet de naaede 4501 Stemmer mod 2357 i 1928. I Flensborg By fik de 2931 Stemmer og 4 Mandater, i Landkredsene Flensborg, Syd Tønder og Gottorp Amt fik de henholdsvis 701, 506 og 363 Stemmer og hver et Mandat. (H. $\frac{18}{11}$, $\frac{19}{11}$. Av. $\frac{19}{11}$). Den danske Menighed i Flensborg har 2536 Medlemmer. For at skaffe de fornødne Pengemidler sætter de deres Bidrag op fra 4000 til betydeligt over 8000 M. (Av. $\frac{14}{5}$). Duborgskolen har 327 Elever, Skolerne i Tarup 12, Kobberrømlen 13, Jaruplund 14. De har haft et roligt Aar. (Av. $\frac{5}{5}$). Fra Duborgskolen har nu over 100 Elever taget Realeksamen. (Av. $\frac{24}{3}$). Siden 1919 er der bevilget 1200 Ansøgninger fra Sydslesvig til danske Høj-, Efter- og Fagskoler, deraf 504 fra Flensborg. (H. $\frac{22}{1}$). Bogsamlingen i Flensborghus har udlaant 40,799 Bind. Den $\frac{2}{6}$ fandt det danske Aarsmøde i Flensborg Sted. Den slesvigske Forening i Flensborg har 3519 Medlemmer mod 3612 i 1928. I Gottorp Amt var der derimod 31 Fremgang. (H. $\frac{3}{6}$, Av. $\frac{4}{6}$). Et nyt Forsamlingshus indviedes $\frac{5}{1}$ i Lyksborg (H. $\frac{8}{1}$). Den for kort Tid siden oprettede Slesvigske Kreditforening har 36 Andelshavere med 5025 M. Andelskapital og 18,947 M. Indskud. (H. $\frac{2}{7}$). Mødet paa Frøslev Pøldre, der er særlig beregnet paa Besøg fra Syd for Grænsen afholdtes den $\frac{21}{7}$ og var besøgt af 3—400. (Av. $\frac{23}{7}$). Ensomme gamles Værn i København indbød 10 gamle fra Flensborg og 2 fra Slesvig til Besøg i København. (Av. $\frac{15}{8}$).

b) Tysk Syd for Grænsen.

De økonomiske Forhold Syd for Grænsen er vedblivende daarlige. I 79 % af Landbrugene slaar Indtægten ikke til til Renterne (H. $\frac{2}{8}$) og i Flensborg er Erhvervs-

livet yderst trykket. (H. ¹⁴/₂). Der er ikke færre end 2674 arbejdsløse i Distriktet i den bedste Arbejdstid. (H. ²³/₇). Mange lader sig under disse Forhold henrive til Tumulter. I Husum lavede 200—250 Landmænd Opløb paa Gaden under Retsforhandlingen mod nogle Landmænd. (H. ⁴/₁). Hitler og Ludendorff siges at staa bag ved slige Optøjer f. Eks. i Holsten. (H. ⁷/₁).

Professor Scheel bliver i Kiel til stor Ærgrelse for den nationalistiske tyske Grænsepresse. (H. ³¹/₇).

»Die heimat treuen Nordschleswiger« har 27 stedlige Afdelinger i Slesvig-Holsten. (H. ¹³/₇).

17 Steder i Grænsestrøget Syd for Grænsen er der bygget eller indrettet tyske Mødelokaler, til Dels sammen med Skoler. (H. ¹³/₉). I Sydtønder Kreds kan kun »deutschstämmige« faa Hjælp til Bygning af egne Hjem. (H. ¹⁸/₁₂).

c) Tyski Nordslesvig.

Det Krav, Pastor Schmidt ved Juletid 28 fremsatte i Folketinget om særlige tyske Skolekommissioner, tyske højere Skoler og større Bidrag til Privatskoler, gentog han noget efter Nytaar i Form af et Lovforslag. Undervisningsminister Byskov erklærede dog, at han ikke vilde stille de tyske Privatskoler gunstigere end de danske. (H. ²⁰/₂, ²²/₂, ²³/₂). Ogsaa i Efteraaret gentog han sine Krav i Folketinget og vilde nu ogsaa have tysk Læreruddannelse. (H. ²⁰/₁₁). Paa de tyske Organisations Aarsmøde kræver han endvidere Sikkerhed for, at Tyskerne faar aktiv Del i Udstykningsarbejdet. Han siger ogsaa dermed til en Grænseflytning. »Faar den fremmede Folkedel paa begge Sider uforstyrrede Livsbetingelser, udtalte han, saa forberedes derved bedst en ny Grænseafgørelse.« (H. ¹⁰/₁₂). Imidlertid maatte han dog vedgaa, at Danmarks kulturelle Lovgivning havde givet Tyskerne mere, end han i sin Tid forlangte for Danskerne. (H. ²⁷/₅). Ved forskellige Lejligheder fremsatte han Udtalelser om dansk-tyske Forhold, som H. P. Hanssen i en Tale paa Lille Tønde betegnede som vildledende, uærlige og uredelige. (H. ⁶/₆). En grov Udtalelse fremkom ogsaa Lærer R. Andersen fra Aabenraa med paa Knivsbjerg, idet han kaldte Udstykningen et Mordforsøg mod Befolkningen i Nordslesvig. (H. ¹/₇). Et Forsøg paa at hindre Tinglevhus i at faa Bevilling mislyk-

des. (H. $\frac{8}{1}$). De tyske Organisationer holdt Aarsmøde $\frac{7}{12}$ i Tønder. (H. $\frac{10}{12}$). Økonomisk spiller Vøgelgesang en stor Rolle blandt Tyskerne. Fra $\frac{1}{4}$ — $\frac{31}{12}$ 28 ydede han 505 Laan til 3,118,333 Kr. (H. $\frac{5}{1}$, $\frac{4}{4}$). Siden synes hans Laanevirksomhed at være bleven langsommere i Vendingen. (H. $\frac{22}{8}$). Han indlader sig for Resten undertiden paa overraskende Forretninger. Paa Kærgaard i Møgeltønder satte han en Besætning ind i Stedet for den pantsatte, som Ejeren havde solgt, hævdede sin Ejendomsret til den ny Besætning og købte Gaarden, da Ejeren maatte sælge den. (Av. $\frac{5}{1}$, $\frac{9}{1}$, $\frac{16}{4}$). Ogsaa andre Steder har han købt Kreaturer og anbragt som sin Ejendom paa Gaarde, han har givet Laan i. (H. $\frac{18}{2}$). Han er nu tit en haard Kreditor. Han siges at have maattet overtage 60—70 Gaarde (H. $\frac{4}{4}$), som han lader Ejerne bestyre efter sine Anordninger. (H. $\frac{26}{1}$).

De tyske Blade maatte endelig opgive deres Selvstændighed og smeltes sammen til et. (H. $\frac{31}{1}$). I December udsendte Dr. Alnor en Bog om Pastor Schmidt. Den bringer en hel Del godt Materiale, men er meget hildet i sine Domme. (H. $\frac{9}{12}$). Paadutter H. P. Hanssen en Samtale med Schmidt, som Hanssen ikke husker. (H. $\frac{5}{12}$).

Tysk Partiagitation søgte en Tidlang Syd fra at gribe over Grænsen. Saaledes talte Hitlers Repræsentant v. Waldow ved et Møde i Løjt. (H. $\frac{7}{1}$, $\frac{9}{1}$). Det holdt de tyske Blade dog ikke af. (H. $\frac{8}{1}$).

Støtte Syd fra tilflyder dem stadig rigelig. I Januar modtog de 3530 Mk. i Fadderskabsgaver til flere Skoler. (H. $\frac{14}{1}$). I Holsten og Slesvig alene støtter 100,000 Skolebørn dem med ugentlige smaa Bidrag. (H. $\frac{8}{5}$). Jugendspende alene indsamlede fra $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{9}$ 28 44,000 Mk. og $\frac{1}{4}$ — $\frac{30}{9}$ 29 indsamlede den 3700 Mk. i 87 Skoler. (H. $\frac{3}{9}$). 325 Elever fra Grænseområdet har faaet Støtte af den tyske Velfærds- og Skoleforening til Besøg paa tyske Skoler. (H. $\frac{11}{9}$).

Paa kirkeligt Omraade har Fremmedmenighederne udfoldet rørig Virksomhed. Pastor Horstmann holdt 25 Gudstjenester i Sønder Vilstrup, 13 i Toftlund, 12 i Halk, 13 i Løjt, 12 i Oksenvad, 4 i Sommersted og 5 i Skærbæk og desuden 49 Menighedsmøder de nævnte Steder og i Kelstrup, Rødding og Hønning-Gaansager. (H. $\frac{10}{1}$). Deres Virksomhed strækker sig til 25 Menigheder (det vil vel sige Sogne). I 20 af disse holder de Menighedsmøder. (Av. $\frac{17}{5}$). Af nye Præster kom til Wassner i Graasten

(H. $\frac{22}{1}$) og Gottfriedsen i Aabenraa, saa at der nu er 5.
(H. $\frac{12}{10}$).

Privatskoler var der i 28 21 af med 827 Elever. Desuden undervistes 2061 Børn i tysksprogede Kommuneskoler. (H. $\frac{15}{1}$, $\frac{12}{3}$). Privatskolen i Tinglev begyndte 1924 med 12 Elever og har nu 70. (H. $\frac{14}{1}$). Flere ny er bleven oprettet (H. $\frac{12}{3}$, $\frac{12}{4}$, $\frac{26}{7}$, $\frac{5}{11}$ Av. $\frac{14}{4}$), saa at der i September 29 var 25, hvoraf 18 havde egne Bygninger. (H. $\frac{13}{9}$).

Mens disse tyske Privatskoler faar aarlig ca. 18,000 Kr. i dansk Statsstøtte, faar 3 danske Privatskoler Syd for Grænsen kun 1878 Mk. tysk Statshjælp. Duborgskolen fik i 3 Aar 12,000 Mk. men nu intet. (H. $\frac{17}{12}$).

Tyskerne har nu 35 Bogsamlinger med ca. 23,000 Bind, 31 Ungdomsforeninger med 1500 Medlemmer. Fremmedmenighederne er traadt i Arbejdsfællesskab med Menighederne i Folkekirken. 9 Efterskoler er i Gang, og der er oprettet ny Privatskoler i Hellevad, Vilsbæk, Lydersholm og Kværs. (H. $\frac{13}{12}$).

Dr. Lorenz Christensen talte i Studentersamfundet om Hjemmetyskerne. (H. $\frac{15}{4}$, $\frac{24}{4}$) Det var den tyske politiske Ledelse ilde tilfreds med. (H. $\frac{19}{4}$). H. P. Hanssen talte $\frac{20}{4}$ om dem i Studenterforeningen. (H. $\frac{22}{4}$).

Af 636 Stemmer, som Tyskerne tabte ved Folketingsvalget $\frac{24}{4}$, faldt de 453 paa de nationalt vanskelige Egne. (H. $\frac{1}{5}$).

d) Dansk i Nordslesvig.

Den 8. Juli holdt Sprogforeningen og Skoleforeningen deres Aarsmøde i Nørborg. Sprogforeningens Medlemsantal er steget fra 6288 til 8550, deraf 6044 i Sønderjylland. Den har udsendt 13,602 Bøger og ydet 3,446 Kr. til Forsamlingshuse. Skoleforeningen har støttet 291 fra Nordslesvig og 85 fra Sydslesvig til Skolebesøg. Den har 12,567 Medlemmer. (H. $\frac{8}{7}$ Av. $\frac{9}{7}$). Sprogforeningen har nu 484 Tillidsmænd (en Fremgang af 151) deraf 130 norden Aa. (H. $\frac{22}{1}$). Landeværnet har ydet 104 almindelige Laan, 32 ved frivillige Handeler og 27 ved Tvangsauktion. (H. $\frac{6}{3}$).

Det landøkonomiske Ungdomsarbejde, der 1928 begyndte i Aabenraa Amt, slog hurtig an i Haderslev Amt, hvor der $\frac{28}{29}$ var 23 Hold med 389 Elever i elementær Landbrugskundskab. (H. $\frac{2}{9}$). Det drøftedes i Graasten. (H. $\frac{28}{8}$).

Af nye Forsamlingshuse toges følgende i Brug: Padborg, som har kostet 80,000 Kr. (H. $\frac{11}{1}$, $\frac{14}{1}$. Av. $\frac{12}{1}$, $\frac{13}{1}$), Faarhus (H. $\frac{6}{5}$, Av. $\frac{7}{5}$), Jyndeved (H. $\frac{7}{6}$, $\frac{27}{9}$, Av. $\frac{27}{7}$, $\frac{9}{8}$) og Branderup (H. $\frac{1}{10}$, $\frac{7}{10}$).

Valgene til By- og Sogneraad gav gennemgaaende gode Resultater som Følge af dansk Enighed (H. $\frac{13}{2}$, $\frac{14}{2}$, $\frac{19}{2}$). I Haderslev var Danskerne lige paa Nippet til at vinde et Mandat mere (H. $\frac{13}{3}$, $\frac{14}{3}$), i Aabenraa vandt de et Mandat (H. $\frac{6}{3}$), i Højer 2, mens Tyskerne tabte deres sidste Mandat i Skærbæk (H. $\frac{4}{3}$, Av. $\frac{6}{3}$). I Tønder derimod vandt Tyskerne et Mandat, fordi der var opstillet to socialdemokratiske Lister (H. $\frac{9}{3}$, Av. $\frac{10}{3}$). I Landsognerne var Udfaldet i Almindelighed godt. Kun vandt Tyskerne et Mandat i Burkal, Ravsted og Bylderup Sogne ($\frac{7}{3}$, $\frac{8}{3}$ — $\frac{16}{3}$). Derimod fik Udbjerg dansk Flertal (Av. $\frac{14}{3}$).

Ved Folketingsvalget tabte Tyskerne et betydeligt Antal Stemmer, 636 (H. $\frac{1}{5}$), mens Socialdemokraterne vandt stærkt frem.

I Idretten stod Kampen om Adskillelse mellem Skytter og Gymnastikere. (H. $\frac{11}{3}$, $\frac{28}{8}$). Samarbejdet beholdtes dog (H. $\frac{23}{6}$).

I en lang Række Artikler giver Amtsskolekonsulent Svendsen Oplysning om Jordkampens Gang. I Haderslev Amt var der 1910 23 Domæner, med 3863 ha, købt for 4,170,000 Mk., for største Delen af Tyskere (H. $\frac{9}{6}$ — $\frac{19}{10}$).

Historisk Samfund for Sønderjylland har 657 Medlemmer. Det giver Stødet til Rejsning af et Mindesmærke for A. D. Jørgensen i Graasten (H. $\frac{23}{6}$).

Rens Efterskole har haft 41 Vinter- og 13 Sommerelever. Der blev paa den holdt 10 godt besøgte Gudstjenester og 28 nationale Møder (Av. $\frac{12}{10}$). Dens Efteraarsmøde var godt besøgt (H. $\frac{29}{10}$).

Bibliotekernes Bogantal er i Haderslev 7,821, Sønderborg 13,500, Aabenraa 21,102, Tønder 7,625 (H. $\frac{23}{10}$). Haderslev har udlaant 47,441 Bind (H. $\frac{15}{11}$). Der drøftes en Forbindelse med de andre Biblioteker i Amtet (H. $\frac{17}{10}$). Tønder har udlaant 40,676. (Av. $\frac{12}{4}$). En Sammenslutning af Biblioteker i Tønder Amt omfatter 17. (Av. $\frac{12}{6}$).

$\frac{28}{10}$ dannedes der en sønderjydsk Teaterforening ved Samvirken mellem de danske Foreninger. (H. $\frac{28}{10}$).

Den blaa Sangbog udkom tæt før Jul i 14. Oplag, 10,000 Eksemplarer. Den er nu trykt i ialt 78,000 Eksemplarer. (H. $\frac{14}{12}$). Siden 1924 alene i 32,000. (H. $\frac{3}{8}$).

Som sædvanlig fejredes Afstemningsfesten og

Genforeningsdagen rundt om i Landet. (H. $^{11-13}/_2$, Av. $^{12}/_2$). Genforeningsfesterne blev flere Steder særlig festlige ved Besøg af Gæster fra norden Aa. (H. $^{17}/_6$, Av. $^{17}/_6$).

Af andre Fester skal nævnes De blandede Distrikters Landboforenings 75 Aars Jubilæum den $^{16}/_2$, (Av. $^{15}/_2$, $^{16}/_2$), Harmonien i Haderslev 80 Aarsdag, (H. $^1/_10$, $^{16}/_{10}$), Asserballe Ungdomsforening, den ældste sønderjydske, 25 Aarsdag (H. $^3/_10$, $^7/_10$), Felsted Sangforening 50 Aar (H. $^{12}/_{11}$).

Det sædvanlige Sommermøde i Vedsted var stærkt besøgt. (H. $^{15}/_7$). Paa Jels Voldsted samledes 1000 Mennesker. (H. $^{22}/_7$). Paa Rødding Højskole holdtes 3 Dages Efteraarsmøde. (H. $^{16}/_9$). Efteraarsmødet i Bylderup var besøgt af 350. (H. $^{23}/_9$).

100 Præster fra norden Aa kom i Besøg. (H. $^{19}/_6$). Landboere gjorde mange gensidige Besøg. (Av. $^{11}/_5$, $^5/_7$, $^6/_7$, $^{10}/_{10}$). Til det grundtvigske Vennemøde i København $^{15}/_{10}$ gjordes ogsaa en Fællesrejse med stor Deltagelse. (H. $^{24}/_8$).

Kongens aarlige Besøg fandt Sted midt i Juli. (H. $^{17}/_7$, $^{18}/_7$).

I Tilknytning til et Foredrag af Seminarielærer Eskildsen fandt der en lang Drøftelse Sted af Folke-maalet. (H. 11 , 22 , 26 , $^{28}/_{10}$, $^8-^{23}/_{11}$).

Interessen norden Aa for Sønderjylland giver sig stadig stærkere Udslag, sidst i en Drøftelse af Faderskabsforeninger i Aalborg. (H. $^4/_12$, $^5/_12$).

3. Politik.

Folketingsvalget gav stærk Tilbagegang for Tyskerne, stor Fremgang for Socialdemokraterne. Venstre tabte ca. 300 Stemmer men beholdt sine Mandater, de konservative tabte 200 Stemmer. Sønderjylland har efter det 9 Folketings- og 5 Landstingsmænd. (H. $^{25}/_4$).

Sønderjydske Forhold berøres især af Forslaget om Ophævelse af den særlig sønderjydske Lovgivning og af Lovforslagene om Udstykning og Anvendelsen af Augustenborg Slot. (H. $^{16}/_3$, 16 , 24 , 25 , $^{29}/_5$).

4. Samfundsforhold.

Befolkningen er vel stadig i Vækst, men mangler dog endnu meget i Tæthed. Mens Ringkøbing Amt i 1855

havde en Befolkningstæthed af kun 13, og Ribe Amt 16 pr, Kvadratkilometer, det førstnævnte derimod 25 i 1916 og det sidstnævnte 32 i 1920 havde Tønder Amt 21 i 1860 og kun 20 i 1921, (Av. $\frac{27}{4}$). Det havde saaledes endnu ikke overvundet Nedgangen fra den tyske Tid, men var dog allerede i 1925 naaet op til 29 pr. Kvadratkilometer. 1928 fødtes der 971 Børn mod 925 Aaret før. (Av. $\frac{31}{5}$). I 1929 dog kun 810, i Haderslev Amt 1237 (Medicinalber. for Tønder og Haderslev Amter).

Haderslev var $\frac{5}{11}$ vokset med 61, (H. $\frac{7}{12}$), Aabenraa med 21, (H. $\frac{6}{12}$), Sønderborg med 1, (H. $\frac{9}{12}$), Tønder havde tabt 89 af de rigelig 600, den havde vundet siden 1921. (Av. $\frac{15}{11}$, $\frac{28}{11}$). Mens Antallet af Skolebørn nu er i god Vækst, begynder Konfirmandantallet at dale som Følge af, at der i Krigsaarene fødtes 6671 Børn færre end normalt. (H. $\frac{12}{12}$).

Siden Genforeningen er der oprettet over 400 Husmandsbrug og 80 nye smaa Gaarde. (H. $\frac{4}{1}$). Der fortsættes stadig med Udstykningen. (H. $\frac{25}{3}$, $\frac{29}{5}$). Der blev bevilget 10 Millioner Kr. til Opkøb af Jord i det Øjemed (H. $\frac{5}{8}$, $\frac{14}{3}$, $\frac{18}{3}$) og for en Del af dem købt 1000 ha. (H. $\frac{22}{10}$). Til Foraaret agtes 150 Brug oprettet (H. $\frac{23}{12}$) og der fremsattes i December et nyt Forslag om Udstykning. (H. $\frac{13}{11}$). Chr. E. Christensen anker over, at det vil skabe Statsfæste, og Pastor Schmidt paastaar — med Urette — at Tyskerne tilsidesættes (H. $\frac{5}{7}$). Aabenraa udlægger 50 Havelodder ved Tønder Landevej (H. $\frac{15}{8}$).

Mens der ved Nytaar 29 var 782 arbejdsløse i Haderslev, 776 i Aabenraa og 178 i Tønder Amt (H. $\frac{5}{1}$), var disse Tal $\frac{1}{7}$ dalet til henholdsvis 249, 281 og 26 (H. $\frac{9}{7}$). Ved den Tid var Tallet i Sønderborg Amt 474 (H. $\frac{13}{7}$). I Haderslev Bv søges der at bøde paa Arbejdsløsheden ved en Bevilling af 100,000 Kr. til 10 pCt. Tilskud til Arbejdsløn (H. $\frac{17}{8}$, $\frac{21}{8}$). I Tønder sysselsættes en Del arbejdsløse ved at grave Plantehuller paa de 60 ha, Byen har købt af Abild Hede til Tilplantning (Av. $\frac{1}{10}$). I December var Arbejdsløsheden igen steget til 994 i Haderslev, Aabenraa og Tønder Amter og til 757 i Sønderborg Amt (H. $\frac{14}{12}$).

Et stort sundhedsmæssigt Fremskridt var begyndt i 1928 med Oprettelsen af Tuberkulosestationer. I Januar 29 aabnedes en saadan i Haderslev som den foreløbig sidste i Sønderjylland (H. $\frac{10}{1}$). Paa alle 4 Stationer var Antallet af Konsultationer i

1928 og 29 1739 (Ber. fra Tuberkulosestationen). I Tønder findes Tuberkulose hos 63,5 pCt. af Slagtekøer. Ogsaa i Nørborg og Augustenborg findes der høje Procenttal (H. $\frac{18}{11}$). $\frac{14}{12}$ stiftedes for hele Landsdelen en Forening til Bekæmpelse af Kvægtuberkulose (H. $\frac{16}{12}$). Til Kræftens Bekæmpelse dannedes der $\frac{19}{8}$ en Forening for Haderslev Amt. (H. $\frac{20}{8}$). Udvidede Sygehuse kunde tages i Brug: Haderslev Amtssygehus med nu 123 Pladser (H. $\frac{19}{2}$), Byens (H. $\frac{19}{6}$) og Gram (H. $\frac{28}{6}$).

Et Sindssygehospital bliver nu indrettet i Augustenborg Slot (H. $\frac{8}{2}$, $\frac{9}{2}$) og en Aandssvageanstalt i Løgumgaard toges i Brug. (H. $\frac{30}{8}$, $\frac{31}{8}$). 30 Foreninger findes i en Sæmmenslutning af sønderjydske Sygeplejeforeninger. (Av. $\frac{9}{6}$).

Centralforeningen af Sygekasser i Sønderjylland har 74,412 Medlemmer i 105 Kasser. (H. $\frac{31}{7}$). Den statsanerkendte Sygekasse i Haderslev ophæver den bemidlede Afdeling og overviser dens Medlemmer til Sygeforsikringen »Sønderjylland«. (H. $\frac{3}{9}$).

Den alsiske Brandforsikring for Bygninger havde i 1879, da den begyndte, 2,7 Millioner Forsikringssum, nu 70 Mill. (H. $\frac{18}{2}$). Den alsiske Brandforsikring for Løsøre har i 1928 udbetalt 113,000 Kr. i Brandskade. (H. $\frac{21}{3}$). Den nordslesvigske Brandforsikring for Bygninger havde 45,000 Underskud. (H. $\frac{23}{10}$). Den nordslesvigske Brandforsikring for Løsøre har ligeledes haft store Brandskadeserstatninger og maa slutte sig sammen med »Jydsk Løsøre«. (H. $\frac{25}{9}$). Der findes nu 40 frivillige Brandværn med 1513 Medlemmer. (H. $\frac{9}{9}$). Haglskadeforsikringen har 3081 Medlemmer. 95 led Haglskade i 1928 og fik 14,375 Kr. udbetalt. (H. $\frac{19}{2}$).

I Sønderborg skal der bygges et Alderdomshjem for 158,000 Kr. (H. $\frac{19}{9}$). J. P. Nielsen kræver Fattighjælpen i Sønderjylland eftergivet. (H. $\frac{7}{12}$).

Der findes i Sønderjylland 597 Beværtninger mod 5447 i hele Landet.

5. Erhverv og Økonomi.

a) Landbrug.

Det store Afvandingsforetagende paa Tønderregnen kræver nye Tilskud, da flere Arealer er bleven draget med ind under det. (H. $\frac{16}{5}$). Der er bygget 10 Pumpeværker, som kan pumpe 10 Millioner Liter Vand ud i

Timen. (Av. $2\frac{1}{6}$). Der pløjes allerede nu meget i Engene. (Av. $\frac{8}{11}$). I December skete der dog endnu Oversvømmelse. (Av. 1^3 , 1^4 , 2^4 , $2^8/12$). Arbejdet med Sejersbæk-lavningen blev færdig allerede i Efteraaret 28. (Av. $1^9/1$). Det kommer 1000 ha til gode og har allerede vist sig at virke gavnligt. (Av. $2^0/8$). Der tænkes nu ogsaa paa Regulering af Brede Aa og Afvanding af Lavningen ved den. Aaens Løb vilde derved forkortes med 4685 m, og Arbejdet vilde koste 390,000 Kr. Det menes derfor at blive for dyrt. (Av. $\frac{9}{3}$, $\frac{8}{6}$, Av. $2^0/11$). I Tønder Amt er der nu i det hele siden Genforeningen udarbejdet 500 Dræningsplaner for mere end 3000 ha, og Størstedelen af dem er udført (Av. $2^8/2$). I Haderslev Amt er der udarbejdet og omtrent udført 510 Dræningsplaner for 4115 ha til et Beløb af 1,200,000 Kr. og udført eller beregnet 75 Vandstandsreguleringer over 250 km. De kommer 4500 ha tilgode og vil koste 650,000 Kr., men det vandlidende Areal var ogsaa i 1924 25,000 ha (H. $1^6/8$). Mange yderligere Kultiveringsforsøg er bleven foretaget i disse Aar. En hel Række af saadanne skildres (Av. $\frac{8}{11}$ og en Række følgende Numre). Ogsaa Merglingsforetagender er flere Steder planlagt og sat i Gang, saaledes paa Vestkysten (Av. $2^4/2$), Løgumklosteregnen (H. $\frac{5}{11}$) og Vojens (H. $1^2/12$, $2^4/12$). Haderslev Amtsbanner besørger Udkørsel af Mergelen (H. $\frac{4}{12}$).

Ved Jordfordelingskommissionens Hjælp er der bleven arronderet 3000 ha og oprettet ca. 100 nye Brug (H. $2^6/1$). Daarlig Arrondering forringer en Ejendoms Ydeevne (H. $\frac{5}{11}$).

Sønderjyllands Kvægbesætninger udgjorde i 1928 261,000 mod 247,000 i 1927. Deraf udgjorde Køerne, der 1925 kun var 96,000 og 1927 105,000 i 1928 108,000. 29,534 kontrollerede Køer gav gennemsnitlig 3288 kg Mælk med 3,50 % Fedt og 131,1 kg Smør. Af Kontrolforeninger er der nu 88 med 31,756 Køer (H. $\frac{7}{1}$, $1^0/10$). I Løbet af 1929 voksede Besætningerne yderligere til 263,000, hvoraf 110,000 Køer, hvis Antal dermed er steget 30 % siden Genforeningen, 2 % i Løbet af 1929, mens Mælkemængden steg 7—8 % (L. 1930 S. 1 og 12).

Under Fællesledelsen af Korthornsavl virker 53 Kontrolforeninger med 1295 Besætninger paa 20,346 Køer (H. $\frac{22}{1}$). Mælkemængden er gennemsnitlig 3294 kg med 3,61 % Fedt. Smørudbyttet er 132,7 kg (L. S. 811). Fællesledelsen af Avl af rødt dansk Malkekvæg har 35

Kontrolforeninger med 11,411 Køer (H. ²³/₁). Det sønderjydske Korthorns økonomiske Resultat er bedre end det røde og det hollandske Kvægs, skønt det giver mindre Mælk og Smør, nemlig kun 126 kg Smør mod de fynske Kontrolforeningers 159 kg (H. ¹⁵/₂). I det hele viser Kontrolforeningernes Regnskaber, at der er opnaaet gode Resultater (H. ¹/₁₁, ⁶/₁₁, ⁸/₁₁). Fremavl af rødt dansk Malkekvæg vil i Haderslev Amt blive drevet i Samarbejde med de gamle Foreninger (H. ³/₁₂). Fællesledelsen af Korthornsavl kan notere 132,7 kg Smør pr. Ko mod 126,2 i ²⁷/₂₈ og 106,5 i 1920 (H. ¹¹/₁₂).

En Hindring for vor Kvægavl var det, at Tyskland ønskede at indskrænke sin Indførsel af dansk Kvæg. Det maatte især ramme Vestkysten (H. ¹¹/₇, ²⁴/₈). Forhandlinger om det førte til en Henstilling om frivillig dansk Indskrænkning af Udførslen i Efteraarsmaanederne (H. ²⁶/₈, ²⁹/₈, ²/₉, ⁴/₉, ⁵/₉). Oksebremsen volder endnu store Tab hernede. 1928 var 23 $\frac{1}{4}$ % af Huderne beskadiget af den, mens hele Landet kun har 6 %. (L. S. 250). Et Fremskridt var der dog fra 1927, da der fandtes 31 % beskadigede Huder. (H. ²¹/₁).

Den vigtigste Gren af Kvægavlen er jo Mælkebruget. Køernes Antal stiger som ovenfor nævnt jævnt godt, men dog ikke stærkere, end at Stigningen her i 1928 kun udgjorde 23,6 % mod Nørrejyllands 29,2 %. Dog var den næsten dobbelt saa stor som Øernes 12,5 %. (L. S. 81). Deres Ydeevne stiger ogsaa lidt men ikke jævnt. (H. ⁷/₁, ¹¹/₁₂).

Rødekro Mejeri, der er bleven nybygget efter 40 Aars Bestaaen, er nu det største og bedst indrettede i Nord-slesvig. (H. ²³/₈, ¹⁶/₁₀, ⁹/₁₁). Der findes nu i det hele 143 Mejerier her, hvoraf de 127 er Andelsmejerier. Disse er alle paa et nær Medlemmer af Mejeriforeningen, der ogsaa omfatter 6 af Fællesmejerierne. (L. S. 285). Siden Genforeningen er 8 Mejerier bleven nybygget, 23 af de gamle har foretaget større og 36 mindre Ombygninger, der tilsammen har kostet 3 Millioner Kr. (L. S. 283), 134 af Mejerierne har i 1928 bearbejdet 262 Mill. kg Mælk mod 242 Mill. Aaret før. (L. S. 127). Med Hensyn til Mælkebedømmelse staar Sønderjylland i Spidsen for hele Landet med 90 % af sine Mejerier. (L. S. 204).

Mejeriernes Produktion er stigende. (H. ¹¹/₁₁, ¹²/₁₁).

Ved en Bøtteudstilling i Haderslev ¹⁵/₁ viste det sig, at 7 Mærker af Smørret havde over 12 og kun 2 under 10

Points. Det var den fineste Udstilling hidindtil. Ved Mejeriudstillingen i København blev Haderslev Amt Nr. 3, Aabenraa Nr. 10, mens Sønderborg og Tønder Amter laa lavere. (H. $\frac{8}{2}$). Deltagelsen hernede fra, 199 Smørmærker, var den største hidindtil. (L. S. 109). Ved Laboratoriets Bedømmelser laa Sønderjylland 1928 0,1 Points under Gennemsnittet for hele Landet. Haderslev Amt havde ganske vist 0,1 Point over dette, Sønderborg Amt endog 0,2, men Aabenraa og Tønder Amter trak nedad med henholdsvis 0,3 og 0,6 Points under Gennemsnittet. (L. S. 28). I 1929 var der saa vidt Fremgang, at Sønderjylland kun var 0,05 under Landsgennemsnittet. Det var Aabenraa og Tønder Amter, der havde bedret sig saa vidt, at de kun var henholdsvis 0,2 og 0,3 Point under, mens de to andre Amter holdt Stillingen fra 1928 (L. 1930. S. 28).

Smørhandelen er for den væsentligste Dels Vedkommende foregaaet gennem de tre Smørekspportforeninger. Den nordslesvigske, hvis Omsætning i de 25 Aar, den har bestaaet, er steget fra 972,000 Mk. til 10 Millioner Kr., har i 1928 solgt 58,078 Tønder Smør (H. $\frac{25}{10}$, $\frac{29}{10}$), Sønderjydske Landmænds har omsat 62,558 Dritler (H. $\frac{19}{11}$, $\frac{25}{11}$), og Haderslev Smørekspportforening 10 % mere end Aaret før, omtrent 24,000 Dritler (H. $\frac{8}{11}$).

Graasten Slagteri slagtede i 1928 58,333 Svin. Det har nu 877 Andelshavere (H. $\frac{7}{1}$, $\frac{16}{2}$). Vojens har 870 Andelshavere og slagtede 23,834 Svin (H. $\frac{13}{2}$), Aabenraa 68,814 (H. $\frac{14}{2}$, $\frac{18}{2}$, $\frac{3}{12}$). Rødding 30,000 (H. $\frac{16}{2}$), Sønderborg 60,855. Det havde et Nettooverskud af 215,782 Kr. (H. $\frac{2}{3}$). Skærbæk 25,305 med 24,271 Kr. Overskud (H. $\frac{21}{3}$). Bylderup-Bov 21,511 med 37,256 Kr. Underskud (H. $\frac{22}{3}$). Ogsaa det i Tønder har haft et godt Aar. Det har slagtet 17,926 Svin og giver 8 % Udbytte (H. $\frac{12}{3}$, Av. $\frac{10}{3}$).

Smaaskovsforeningen i Aabenraa og Sønderborg Amter har nu 221 Medlemmer.

Forrentningsprocenten for 63 Ejendomme i Aabenraa Amts Landboforening blev gennemsnitlig 5,3.

Graasten Landbrugsskole havde $\frac{29}{30}$ 100 Elever (H. $\frac{29}{7}$, $\frac{4}{11}$).

Samarbejdet mellem Landboforeningerne begyndte allerede 1854 med et fælles Landbomøde. Først 1893 oprettedes dog Nordslesvigsk Fælleslandboforening (L. S. 242).

b) Industri og Haandværk.

I Juni fandt en Udstilling Sted i Haderslev. Den gav et godt Billede af, hvad sønderjydske Industri og Haandværk kan yde (H. $^{22}/_6$). Den blev ogsaa saa godt besøgt, at den gav et Overskud af 7000 Kr. (H. $^{22}/_6$, $^{3}/_7$, $^{14}/_{11}$).

Haderslev Slotsvandmølle gav et Bruttooverskud af 28,000, der brugtes til Dækning af tidligere Under-skud og til Reservefond (H. $^{20}/_6$). Tønder Margarinefabrik har 10,794 Kr. Overskud (Av. $^{15}/_3$).

Højspændingsværkets Produktion var i $^{28}/_{29}$ 8,884,150 kwh, dets Overskud 418,000 Kr. Af Gælden har det hidindtil afskrevet 1,781,000 Kr. (H. $^6/_6$). Produktionen var i $^{29}/_{30}$ 9,6 Mill. kwh mod 5 Mill. i $^{24}/_{25}$ (H. $^{10}/_{10}$). I Tyrstrup Herreds Selskab steg Forbruget med 7000 kwh til Lys og 10,000 til Kraft (H. $^{23}/_3$), i Sønderborg og Aabenraa Amters Elektricitetsforsyning brugtes 2,880,281 kwh. Det har 414 km Ledning til Højspænding, 764 km til Lavspænding, foruden 6 km Jordkabel og 178 km Stikledning (H. $^1/_6$). »Sønderjyllands Vestkyst« har 217 km Høj- og 365 km Lavspændingsledning. Det har i $^{28}/_{29}$ solgt 767,327 kwh (H. $^{11}/_6$, Av. $^{13}/_6$). Midtsønderjyllands Selskab har 193 km Høj- og 371 km Lavspændingsledning. Det solgte 632,272 kwh (H. $^{13}/_6$).

e) Handel og Skibsfart.

Skibsfarten led i Begyndelsen af Aaret meget under Isspærringen, der først midt i Marts begyndte at slappes saa vidt, at man kunde vente Hjælp ved Isbrydning (H. $^{14}/_3$). Snart derefter kunde Skibsfarten begynde igen (H. $^{15}/_3$). Af Danmarks 1828 Skibe paa over 20 Tons hører kun 87 eller 1,6 % hjemme i Sønderjylland, og i vore Havne er der kun indladet — og ligeledes udlosset — 3,7 % af al dansk Vareladning (H. $^1/_3$). Trafikken er alligevel livlig, idet de sønderjydske Havne har 6,2 % af dansk Skibsantal i fri Trafik og ca. 15,9 % af Skibe, der indkommer i Rutetrafik. Ialt indgik der Ladninger til 432,345 Tons og udgik 158,384 Tons (H. $^{14}/_3$). Af vore Havne har Aabenraa den største indgaaende Varemængde og den største Tonnage i fri Trafik, Sønderborg derimod i Rute- trafik. Den største Udførsel har Graasten, med Egersund (H. $^{18}/_3$, $^{30}/_5$). Haderslev begynder en ny Udvidelse af sin Havn som Nødarbejde (H. $^{16}/_{10}$, $^8/_{11}$). Aabenraa Søfarts Historie blev udgivet af Kaptajn Schlaikjer (H. $^{20}/_{12}$). Ved

Aabenraa Havn bygges en Bananmodningsanstalt (H. $14\frac{1}{2}$, $18\frac{1}{3}$).

I Haderslev findes følgende Antal Forretninger: en gros 44 med 272 Personer og 28 Mill. Omsætning, 15 Agenturer med 31 Personer og 4 Mill. Omsætning, 387 Detailforretninger med 772 Personer og 30 Millioner Kr. Omsætning (H. $2\frac{1}{3}$). Eksportstaldene i Aabenraa udvides til 100 Kreaturer mere (H. $7\frac{1}{12}$).

Fiskeriet har været i Fremgang paa næsten alle Pladser (H. $4\frac{1}{11}$).

d) Pengevæsen.

I Bankernes Virksomhed har der været Fremgang. Tønderbank gav 9 %, Jels Bank 7 % (H. $18\frac{1}{2}$), Skærbæk 6 % og forhøjer Reservefonden til 25 % af Aktiekapitalen (H. $4\frac{1}{2}$, Av. $21\frac{1}{3}$), Graasten 8 % (H. $7\frac{1}{2}$), Rødding $6\frac{1}{2}$ %. Den har voksende Indskud (H. $13\frac{1}{2}$, $2\frac{1}{3}$). Folkebanken for Als og Sundeved 6 %. Den har 320,000 Kr. Reservefond (H. $19\frac{1}{2}$, $13\frac{1}{3}$). Haderslev Banks Indskud er vokset med 843,180 Kr. Den ser ret lyst paa Fremtiden (H. $4\frac{1}{3}$). Den nordslesvigske Folkebank giver 6 % Udbytte (H. $16\frac{1}{3}$). Haderslebener Creditbank giver 8 % og har 107 Mill. Kr. Omsætning mod 123 Mill. Aaret før (H. $20\frac{1}{3}$). Tønder Landmandsbanks Omsætning er vokset, ogsaa dens Indskud (H. $22\frac{1}{2}$, $16\frac{1}{3}$). Kreditorerne i den likviderende Nordslesvigs Bank faar fuld Dækning (H. $18\frac{1}{5}$).

Af Sparekasserne har Frøs- og Kalvslund Herreders 200,000 Kr. forøget Indskud. Den har nu 2,101,334 Kr. (H. $10\frac{1}{6}$), Nørborg 2,069,632 Kr., Sønderborg 9,66 Millioner (vokset med 860,000) (H. $20\frac{1}{8}$). I det hele udgør Sparekassendenskuddene i Sønderjylland nu godt 45 Millioner Kr. (H. $17\frac{1}{8}$). Sparekassernes Udlaansrente er 1 % højere end i København, 0,56 % højere end i Nørrejylland (H. $21\frac{1}{8}$).

Laanekassen for Sønderjylland har hidindtil til 8482 Laanere udlaant 21,536,360 Kr., hvoraf 9,472,484 Kr. er tilbagebetalt (H. $9\frac{1}{1}$, $10\frac{1}{1}$).

Agerskov Sogn har siden 1926 haft lidt Fremgang i skattepligtig Indkomst. Der er nu flere med Formuefremgang og Balance og færre med Tilbagegang (H. $1\frac{1}{3}$). Alligevel siger Erhvervsudvalget i sin Beretning, at Vanskelighederne fremdeles er større her nede end i Kongeriget, men Ordningen af Realkrediten er gunstig, og der er Bedring i Renteforholdene (H. $8\frac{1}{2}$).

Sønderjyllands Kreditforening har udlaant ialt 157,139,100 Kr. til 8000 Laanere; deraf har 263 tilbagebetalt 5,217,700 Kr., og ekstraordinært er der afbetalt 7,296,700. Forholdene er i det hele i Bedring (H. ²²/₁₀).

Hypoteklaanefondet har ²⁸/₂₉ udbetalt 886 Laan til 5,074,500 Kr. (H. ³⁰/₁₀). Det har ialt udlaant 11½ Million (H. ³¹/₁₀).

51 Gaarde og 10 Huse, der er bleven solgt i 1928, har gennemsnitligt kostet mere end Vurderingssummen (H. ¹⁵/₁₁).

Skærbæk Kommune arvede 150,000 Dollar efter Jens Nissum, der var født der i Sognet (H. ¹⁹/₁₁).

Sønderjydsk Fond har i 1928 disponeret over 289,854 Kr. (H. ⁵/₃).

Dødsboerne hernede er magre. Der er næsten intet at indberette om dem til Landsoverskatteraadet (H. ²⁴/₁, ²⁵/₁).

e) Samkvem.

Haderslev Amtsbaner havde et Underskud af 377,000 Kr. (H. ¹⁶/₁₀). De alsiske bragte 12,000 Kr. Driftsunderskud. Godstrafikken har svigtet (H. ⁵/₉). I Haderslev Amt ophæves nogle Bilruter (H. ²⁶/₂). Aabenraa Amt bygger Vejen Lundsberg—Tinglev, befæster Haderslevvejen og gør flere andre Strækninger færdig (H. ¹⁹/₄). Blandt de færdiggjorte er Vejen til Rødekro (H. ¹⁸/₇). Sønderborg Amt har siden Genforeningen bygget ca. 60 km Amtsveje (H. ¹¹/₉). I Tønder Amt brolægges 6200 m Vej (H. ²³/₇). I det hele havde Amterne $\frac{1}{4}$ 29

	km Landevej	deraf brolagt
Aabenraa	164	0,548 km
Haderslev	266	2,312 »
Sønderborg	104	0,054 »
Tønder	296	0,936 »

En tysk Vejinspektør kalder vort Vejarbejde bedre og mere radikalt end det tyske. (H. ³/₁₂). Motorafgiften til Sønderjylland blev 3,143,880 Kr. (H. ¹⁷/₉).

6. Kommunalt.

Sønderborgs Budget er paa 1,293,054 Kr. eller 116,718 Kr. mindre end sidste Regnskabsaar. (H. ¹⁰/₁). Aabenraas

er paa 620,700 Kr., Skattebehovet, der $\frac{25}{26}$ var 771,598 Kr. bliver $\frac{29}{30}$ 462,000. (H. $\frac{16}{1}$). I Haderslev skal der udskrives 690,000 Kr. i Skat, det laveste Beløb siden 1920. (H. $\frac{30}{1}$). Haderslev Amts Budget for $\frac{30}{31}$ er paa 1,100,880 Kr. ligesom i Fjor, 111,000 lavere end Regnskabet $\frac{28}{29}$. (H. $\frac{3}{12}$). Ligningsprocenten blev i Haderslev 7,8. Det er 5. Aar, den gaar nedad (H. $\frac{19}{3}$) i Aabenraa 8,5 ligesom i Fjor (H. $\frac{27}{3}$) i Sønderborg 11 mod 12,4 i Fjor. (H. $\frac{26}{3}$). I Haderslev valgtes Sagfører Thulstrup til Borgmester. (H. $\frac{12}{2}$).

7. Menighedslivet.

De kirkelige Grundbyrder skal afløses. De beløber sig dog kun til 2360 Kr. (H. $\frac{7}{2}$). De sønderjydske Kirker faar 40,000 Kr. aarlig Statsstøtte i 10 Aar. (H. $\frac{13}{7}$). De tyske Menighedsraadsmedlemmer har andraget paa at overlade Præsteindstillingsretten til henholdsvis de danske eller tyske Medlemmer alene. Ministeriet har dog afslaaet det, da det udelukker dem, der ikke tager national Stilling. Ogsaa andre Grupper kunde jo saa kræve Retten overladt. (H. $\frac{9}{6}$). Menighedsraadsforeningen kræver mere Selvstyre. (H. $\frac{30}{5}$). 40 Præsteembeder agtes sammenlagt. (H. $\frac{9}{7}$) Der indsættes en ny Tredje præst i Sønderborg. (H. $\frac{21}{1}$). Den nye Kirke i Rinkenæs kan bygges for 70,000 Kr., som man har. (H. $\frac{26}{6}$). Den $\frac{19}{11}$ fejrede Bovlund Frimenighed sin 50 Aarsdag. (H. $\frac{15}{11}$, $\frac{20}{11}$).

8. Oplysning.

70 unge Mennesker fra Nordslesvig og 46 fra Sydslesvig faar Støtte af Skoleforeningen til Skoleophold. (H. $\frac{20}{3}$). Den $\frac{31}{12}$ 28 var der 4855 skolepligtige Børn i Aabenraa Amt. Deraf gik 4057 i dansksprogede og 300 i tysksprogede Klasser. I de tyske Privatskoler gik 442 Børn. (H. $\frac{9}{4}$). I Tønder Amt gaar 3853 Børn i danske og 975 i tyske Skoler. Børneantallet er steget med 71. Tyskernes Procentandel er 20,19. Af de tysk underviste Børn gaar 70 i Privatskoler. (H. $\frac{15}{6}$). 1921 gik i de tvesprogede Skoler i Tønder Amt 1000 Børn til tysk 960 til dansk Undervisning. 1928 var Tallene henholdsvis 905 og 1126. (Av. $\frac{15}{6}$). 1929 var det tyske Procenttal 19,99. (Ber. om Skolevæsenet i Tønder Amt 1929). I Haderslev By fik $\frac{28}{29}$

1302 dansk og 437 tysk Undervisning. (Ber. fra Haderslev komm. Skolevæsen ^{28/29}).

Ved Statsskolerne tog 1928 følgende Antal Eksamen: Tønder 10 Studentereksamen, 19 Realeksamen, Haderslev 28 St., 34 R., Sønderborg 20 St., 20 R. (Skolernes Aarsberetninger).

9. Ret og Forvaltning.

Kaptajn Lembourn (se under 1) fik ved Benaadning sin Tugthusstraf forvandlet til Fæstningsarrest. (H. ^{30/3}). Sagfører Todsén i Tønder sigtes for Bedrageri (H. ^{2/2}) skaffer Dækning for Beløbet (H. ^{15/2}) men forlader dog senere Byen og Landet. En fuld Mand slaar en ung Skovfogedlærling ihjel ved Farversmølle ved Aabenraa (H. ^{10/9}) og idømmes 18 Maaneders Forbedringshus. (H. ^{1/11}).

10. Pressen.

De konservative Blade i Sønderjylland gaar sammen med »Kolding Avis« op i en Aflægger af »Berlingske Tidende«, der fra ^{1/9} udkommer i Kolding under Navn af »Jydske Tidende«. (H. ^{2/9}).

»Hejmdal« holdt ^{1/10} 50 Aars Jubilæum, ved hvilken Lejlighed der gaves en Udsigt over dens Udvikling. (H. ^{1/10}). »Flensborg Avis« fejrede samtidig 60 Aars Jubilæum. (Av. ^{1/10}). Hejmdal udvidede sin Aktiekapital fra 100,000 til 150,000 Kr. (H. ^{2/10}).

11. Personligt.

Redaktør Nis Petersen, Haderslev, blev 70 Aar ^{1/2}, Stiftsprovst Hjortkjær, Haderslev 60 Aar ^{28/8}. Kasper Jensen, 70 Aar. (H. ^{22/11}).

Blandt dem, der døde 1929, maa nævnes Fru H. V. Clausen ^{3/2}, Borgmester Christensen, Haderslev ^{4/2}, Hans Tychsen, Frøslev ^{15/2}, Pastor Rossen, Agerskov ^{28/2}, Købmand Jørgen Petersen, Haderslev ^{8/8}, Pastor Rosenstand, V. Vedsted ^{1/8}, Hans Rolskov, Toftlund ^{6/8}, C. Finnemann, Christiansfeld ^{8/10}, Hans Gram, Vojens ^{23/11}, Kammerherre Steemann, Haderslev ^{27/12}, Mejeriejer Nissen, Haderslev ^{26/12}.

Magnus Schmidt forsvarer ved Sorbonnen i Paris sin Doktordisputats, der belønnes med 1. Karakter. (H. ^{31/1} ^{19/2}).

12. Andre Sager.

Det kan ikke med Sikkerhed siges, at Vestkysten hæver sig. (H. $\frac{25}{1}$). Flensborg har 67 Skibe paa 86,566 Bruttonots. (Av. $\frac{25}{1}$). I Hessel ved Aabenraa har ligget en Bispegaard, som nævnes 1462. (H. $\frac{1}{2}$). Haderslev Sangforening holder 60 Aars Jubilæum. (H. $\frac{29}{6}$). Tønderegnens Folkeliv filmes af Folkemuseet. (H. $\frac{19}{7}$). Nationalmuseet arbejder stærkt her nede. Det er nu næsten færdigt. (H. $\frac{26}{7}$). Stednavneudvalget har indsamlet 50,000 Stednavne fra Sønderjylland. (H. $\frac{28}{8}$). I Aabenraa Amt er der foretaget en Række Fredninger. (H. $\frac{16}{9}$). Aarø Kalv fredes. (H. $\frac{18}{9}$). Olmersdiget har efter la Cour været et virkeligt Grænseværn. Det er 11—12 km langt. (H. $\frac{19}{9}$). Varnæs Mose agtes fredet. (H. $\frac{17}{10}$, $\frac{18}{10}$, $\frac{21}{10}$). Bjergskov ved Søgaard fredes. (H. $\frac{4}{12}$). V. la Cour foreslaar Museet i Haderslev gjort til forhistorisk Museum for hele Sønderjylland, Sønderborg gjort til et Museum for Hertugtiden og de nationale Kampe. Købstadkulturen samles i Aabenraa og Bondekulturen ligeledes paa et Sted. (H. $\frac{19}{12}$).
